АЗ БЯХ ГЕНЕРАЛЕН СЕКРЕТАР...

С ТАЗИ ПУБЛИКАЦИЯ ПРИКЛЮЧВАМЕ ПОРЕДИЦАТА ОТКЪСИ ОТ ПОДГОТВЕНИТЕ ЗА ПЕЧАТ В ИЗДАТЕЛСКАТА КЪЩА "ХРИСТО БОТЕВ" - СОФИЯ, МЕМОАРИ НА БИВШИЯ ГЕНЕРАЛЕН СЕКРЕТАР. ТОВА, ЗА СЪЖАЛЕНИЕ, ПРАВИМ ПО НАСТОЯВАНЕ НА ТОДОР ЖИВКОВ - В ДНИТЕ НА ПРОЦЕСА СРЕЩУ НЕГО В СРЕДСТВАТА ЗА МАСОВА ИНФОРМАЦИЯ ПУБЛИКАЦИЯТА НА МЕМОАРИТЕ, СМЯТА ТОЙ, СА НЕЖЕЛАТЕЛНИ.

Моите контакти и връзки с румънското ръководство започнаха още като член на Политбюро и секретар на Централния комитет на Българската комунистическа партия. Тогава първи секретар на Румънската комунистическа партия беше Георгиу-Деж. Всички робувахме на създадения мит и култ към Съветския съюз, но в румънското ръководство този мит и култ беше стигнал до абсурдност по времето на Деж, особено в началния период. Те отказваха и отхвърляха опитите от наша страна за контакти. Казваха, че трябва да вземем разрешение от съветското ръководство, за да водим разговори и обменяме опит в партийната, политическата и държавната работа. Това даже и с тогавашните наши виждания беше прекалено и абсурдно.

Аз поставих този въпрос пред съветските другари. Казах, че смятам една такава постановка за неправилна и уродлива, тъй като ние сме съседни социалистически страни, самостоятелни държави и партии, но в кръга на нашата обща работа и политика във Варшавския договор можем да обменяме опит и да развиваме широко сътрудничество, без да искаме разрешение за това от Съветския съюз.

След известно време те снеха това "ембарго" и се създадоха условия за развитието на нашите отношения на двустранна основа. Но скоро в Румъния настъпиха някои събития. Трудно ми е сега да ги анализирам, тъй като ми е необходимо и време, и архивни материали, но очевидно Деж все повече изпадаше в изолация не само вътре в страната, но и извън нея. Не зная вътрешните ли трудности бяха по-големи или отношенията със Съветския съюз бяха затруднени, но ясно е, че той беше държан настрана; Деж изпадна в нервно напрежение.

Спомням си една от срещите в Москва. По време на почивката той се беше отдалечил от всички и седнал на една маса сам с опечален и тъжен вид. Аз забелязах това, отидох при него и се опитах да поведа разговор, който беше много кратък и неуспешен. Известно време след тази среща станаха промени в Румъния и за първи, а след това за генерален секретар беше избран Николае Чаушеску.

Покойният Димитър Ганев по време на нелегалното движение е бил член на Политбюро на Румънската комунистическа партия и е бил в затвора заедно с Деж, Чаушеску и други румънски деятели. След 9 септември 1944 г. Димитър Ганев дойде в България и беше член на Политбюро и председател на Президиума на Народното събрание. Той е от добруджанските кадри. Няколко души от тях бяха първо членове на Румънската комунистическа партия, а след това на БКП. Както е известно, един от генералните секретари е бил българин - добруджанец. От Димитър Ганев съм слушал отрицателни характеристики за Чаушеску. Той ми е разказвал, че румънската партия е била не повече от 1000 души, като нейните членове са били главно от добруджанския край, населен с българи.

Аз бях на един от конгресите на Румънската комунистическа партия, когато Деж беше първи секретар. Там той каза, че членовете на партията по времето на Чокойска Румъния са наброявали около 1000 души. Един от членовете на Централния комитет, който съпровождаше нашата делегация и който в миналото е работил в Румъния, каза, че само на книга са били 1000 души, а иначе много помалко.

След войната румънското ръководство изнесе неверни данни за числеността на Румънската комунистическа партия, като цифрата надхвърляше 15-20 000. Така румънското ръководство и по-специално Николае Чаушеску направи фалшификация по отношение на членския състав на своята партия.

Николае чаушеску беше труден за работа. Защо? Той беше много упорит и винаги се стремеше да наложи своето мнение както по въпроси на двустранните ни отношения, така и по общополитически проблеми. Изпадаше често в нервни състояния, удряше по масата и т. н. Аз бях принуден да изчаквам да се успокои и след това продължавахме разговорите. Това беше нещо редовно при всички наши срещи през първите десет години от заемането на поста генерален секретар.

Бях заподозрян от съветската страна, че аз "заигравам" с Чаушеску. Разбира се, това не беше вярно, но аз и нашето ръководство бяхме принудени да се съобразяваме с някои черти в характера и поведението на Чаушеску, за да можем да работим заедно. Иначе това щеше да бъде невъзможно. Съветските другари се убедиха сами в това, когато на едно международно съвещание аз единствен открито критикувах Чаушеску за неговото поведение и стил на работа.

Що се касае до икономическите спорове в този етап от нашата работа, те не бяха маловажни, тъй като всяка една страна и особено Чаушеску се стремеше да разширява пазарите си в социалистическите страни и то на неравноправни условия. Той се стремеше да взема от нас стоки, които можеха да се продават на международния пазар с конвертируема валута. В същото време се опитваше да ни наложи стоки от тяхната търговска листа.

Освен тези спорове, които бяха постоянни при съгласуване на планове и търговски сделки, между нас възникна още от самото начало един въпрос, на който и досега не мога да дам обяснение. Така и не можах да разбера защо румънското ръководство /Деж, а след това и Чаушеску/ се стремеше да заличи всичко българско на тяхна територия, свързано с времето на националноосвободителната борба против турското робство. Известно е, че Румъния е дала гостоприемство на нашите емигранти и борци против турското робство, че там има паметници /в това число и училище, в което е преподавал Христо Ботев/, както и други сгради, свързани с борбите на българския народ. В Румъния е бил Васил Левски и почти всички наши водачи на националноосвободителното движение в България. Вместо да се гордеят с това, че са дали приют и са помогнали на българския народ в борбата му против тежкото робство, те възприеха друга линия: да заличат и унищожат всичко, да не остане нищо българско на тяхна територия. Това беше проява на тяхната криворазбрана национална линия, която провеждаше румънското ръководство и по-специално Чаушеску.

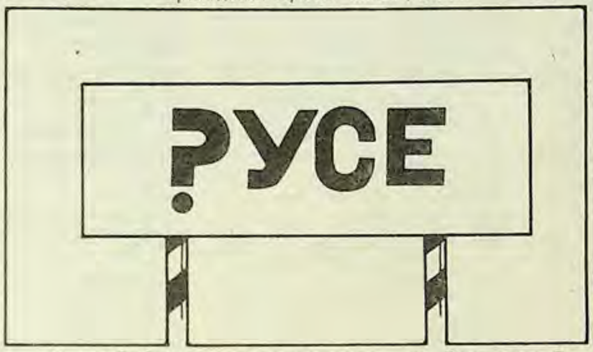

Горе: Забранената карикатура на Радослав Радославов преди Десети ноември. Първа публикация.

Долу: Тодор Живков и Николае Чаушеску на посещение в Русе.

По въпроса за съхраняването на паметниците, останали от времето на борбата против турското робство, са се водили стотици разговори на различни равнища. Те даваха обещания, но провеждаха твърдо своята линия. Привеждахме им пример, че ние сме запазили всичко онова на българска територия, което говори за участието на Румъния в освобождаването на България, например в Плевен, и го пазим като светиня, но те неотклонно провеждаха своята линия.

При посещение на наша официална делегация в Румъния този въпрос отново бе повдигнат от Людмила Живкова, която тогава беше председател на Комитета за култура. Тя повдигна този въпрос не само от историческа гледна точка, но и във връзка с добрите отношения между двете страни. Това тя направи на съвместното заседание на двете делегации. Чаушеску страшно се ядоса; създаде се обстановка, в която ние повече не можехме да разговаряме. Даде се почивка и след няколко часа отново започнахме разговорите.

Вторият въпрос, който изпъкна през последните години като най-тревожен и който изостри взаимоотношенията между двете страни, е замърсяването на Дунав и преди всичко на Русе. Връхна точка на нашите усилия беше едно посещение на партийно-държавна делегация на Румъния начело с Николае Чаушеску в България. След обсъждането на въпросите, които бяха предварително обявени в дневния ред, и както се договорихме в нашето ръководство, аз поставих много остро въпросът за Русе и замърсяването на този български град от страна на Румъния. Чаушеску се опита да избегне този въпрос, като постави глобално въпросът за река Дунав и строителството по двата му бряга. Това ни принуди да повдигнем отново въпроса на последното заседание преди заминаването на румънската делегация. Ние го поставихме така, че Чаушеску спря да говори. Той не проговори до качването си в самолета - ние пътувахме заедно в една кола, но Чаушеску мълчеше. Изпращането бе формално. Но трябва да кажа, че тогава ние го заставихме да демонтира главния източник,който замърсяваше града - това беше един завод главно със съветско оборудване. Чаушеску го демонтира и изнесе от района. Тогава обаче се разкри, че има и друг замърсител, друга площадка, която се пазеше строго секретно. Там лично беше заангажирана Елена Чаушеску. Следователно ние отново трябваше да водим преговори с Румъния, но Чаушеску отлагаше три години посещението на наша партийно-правителствена делегация. Стигна се до там, че ние обсъждахме въпроса, ако не можем да го заставим с международна помощ, да имаме готовност да изнесем град Русе другаде.

Ето така стоеше въпросът за Русе, за този наш град с историческо минало, а впоследствие промишлен, културен и образователен център.

Подчертавам всичко това, за да бъде ясно, че партийното и държавното ръководство не е взело само решение за война с Румъния, но това беше невъзможно и щеше да бъде авантюра. Всичко останало беше направено. Но факт е, че посещението на нашата делегация не се осъществи, а дори се замразиха посещения и срещи на по-ниски равнища. Лично аз съм изпращал като мои пратеници при Чаушеску Петър Младенов, Андрей Луканов и други.

Някои ще поставят въпроса: защо все пак не се даде възможност на Комитета за спасение на Русе да се разгърне. Да, вярно е, че такава възможност не се даде, но причините са много сериозни и даже в едни мемоари като моите не бива да ги изтъквам. Те не бяха политически, а национални съображения.

Трябва да кажа, че независимо от неговата особена политика по отношение на Варшавския договор, СИВ, Съветския съюз и т. н., Чаушеску полагаше максимални усилия за развитие на търговията със Съветския съюз и другите социалистически страни. Тук искам да отбележа, че макар Румъния да имаше свои източници на нефт, тя получаваше нефт и от Съветския съюз, разбира се, в по-малки количества от България.

Второ, трябва да кажа, че този човек, независимо от своя характер и стил на работа, работеше за Румъния. По негово време и за тогавашните условия се създаде огромен промишлен потенциал. Чаушеску вероятно подценяваше селското стопанство, но създаде огромен потенциал от химическа и машиностроителна промишленост в Румъния.

Що се касае до вътрешната политика и изграждането на структурите на партията, те наподобяваха изградените в другите социалистически страни, но засилени и подчинени на изпълнението на грандиозни планове, които Чаушеску издигаше постоянно. Това ставаше, разбира се, и за сметка на жизненото равнище на народа.

Наблюдавах по телевизията неговото снемане, арестуване и убийство. Трябва да кажа, че това беше театър. Версията, че Чаушеску е избягал, е невярна. Той е арестуван в дома си, а след това се разиграва познатият театър. Чаушеску е искал да говори пред Народното събрание, но тези, които са извършили покушението, се страхуваха от него и от евентуалните разкрития, които той можеше да направи и да ги дискредитира. Ето защо онези, които стояха зад тази акция, по незаконен и варварски начин убиха Николае Чаушеску и неговата съпруга.

През последните три години до неговата смърт ние не се бяхме срещали. Що се касае до сегашните отношения с Румъния, смятам, че трябва да се провежда линия на добросъседство; да се решат въпросите с Русе и да се обсъдят редица други въпроси, свързани със строителството по двата бряга на река Дунав.

/Край. Начало бр. 1-4/